
Hjerneslag

SPRÅKSPALTEN

KASHIF WAQAR FAIZ

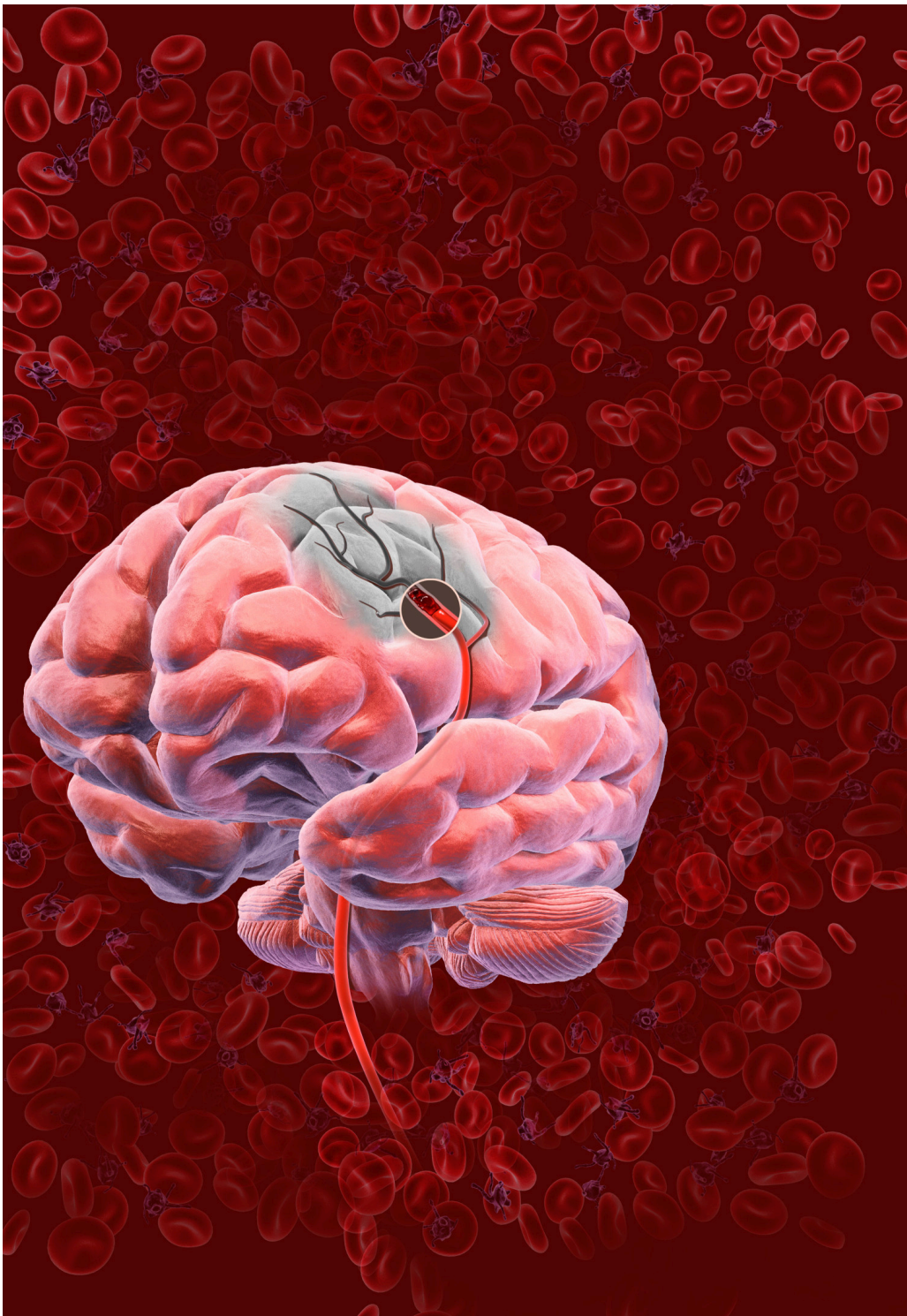
kashif.faiz@medisin.uio.no

Kashif Waqar Faiz (f. 1978) er spesialist i nevrologi, ph.d., master i helseadministrasjon og seksjonsleder/overlege og forsker ved henholdsvis Nevroklinikken og Avdeling for helsetjenesteforskning (HØKH), Akershus universitetssykehus.

OLE MORTEN RØNNING

Ole Morten Rønning (f. 1961) er spesialist i nevrologi, dr.med., seksjonsleder/overlege ved Nevroklinikken, Akershus universitetssykehus, og førsteamanuensis ved Institutt for klinisk medisin, Universitetet i Oslo.

Det finnes flere uttrykk som brukes om hjerneslag, men det trengs egentlig ikke. Hjerneslag er godt nok.

Illustrasjonsfoto: Science Photo Library / NTB scanpix

Hjerneslag er et paraplybegrep som brukes om kliniske tilstander som skyldes en plutselig forstyrrelse av blodsirkulasjonen i en del av hjernen og omfatter hjerneinfarkt og hjerneblødning (intracerebral blødning). Hjerneinfarkt skyldes redusert blodtilførsel på grunn av en blodpropp (trombe eller embolus) i en arterie eller en arteriole eller en sjelden gang spasme i et kar eller en okkluderende fortykket karvegg. Hjerneblødning skyldes ruptur av en arterie eller en arteriole. Definisjonen er ikke entydig, da subaraknoidalblødning også noen ganger blir inkludert. Ekstracerebrale blødninger som subduralt

hematom og epiduralt hematoma kommer ikke inn under hjerneslagbegrepet. Det viktigste kjennetegnet for hjerneslag er akutt innsettende nevrologiske symptomer.

Flere andre uttrykk brukes om hjerneslag. Det vanligste og mest brukte på folkemunne er den forkortede versjonen *slag*. Andre uttrykk som brukes er *cerebrovaskulær sykdom*, *cerebralt insult* og *apopleksi*.

Apopleksi

Apopleksi er en fornorsket variant av det greske ordet *apoplexia*, som kommer fra ordene *apo* (fra) og *plessein* (å slå) og kan oversettes med «å slå ned». Apoplexia er beskrevet i de hippokratiske skriftene som en akutt innsettende tilstand med bevissthetstap og paralyse (1, 2), uten at man den gang visste at sykdommen rammet hjernen. Det ble skjelnet mellom to kroppstyper – en lang og slank, *habitus phthisicus*, og en tykk og kraftig, *habitus apoplecticus* (3). Mennesker med sistnevnte kroppstype hadde økt risiko for plutselig død på grunn av apoplexia, og disse ble kalt apoplektikere. Ennå i dag kan man i dagligtale snakke om «apoplektisk» i betydningen «rød i ansiktet» eller «hissig temperament» (4).

I seg selv er ikke apoplexia hjernespesifikt, det brukes som en samlebetegnelse for plutselig, alvorlig sirkulasjonsforstyrrelse (blodpropp eller blødning) i et organ. For eksempel brukes uttrykket *apoplexia pituitaria* (på engelsk: *pituitary apoplexy*) om hypofysenekrose. *Apoplexia uteri* brukes om blødning i livmoren, mens *apoplexia cerebri* brukes om hjerneslag.

Slagleger

Cerebral er noe som har med (stor-)hjernen å gjøre. *Insult* kommer fra de latinske ordene *insultus* (en fornærmelse) og *insultare* (å hoppe mot, angripe). Cerebralt insult kan tolkes som «et angrep på hjernen». Uttrykket er upresist. Bakgrunnen for det er ikke like godt beskrevet. I *Medisinsk ordbok* er *insult* definert som «anfall, plutselig og alvorlig innsettelse av sykdom» (4).

Ordet *slag* har mange betydninger, for eksempel det å slå (et slag i ansiktet), noe som skjer plutselig (med ett slag), å bli rammet av noe (et hardt slag), å være i god form (å være i slag) eller en væpnet kamp (å vinne et slag). I *Bokmålsordboka* står også betydningen plutselig lammelse, eksemplifisert med hjerteslag og å dø av slag (5).

Slag brukes av pasientforeningene Landsforeningen for slagrammede og Norsk forening for slagrammede, og på sykehus er det slagleger og slagsykepleiere ved slagposter eller slagenheter. Akutt slagbehandling etterfølges gjerne av slagrehabilitering.

Stroke

På engelsk brukes *stroke* (et slag eller treff), men også *apoplexy*, *cerebral insult*, *cerebrovascular accident* og *brain attack*, sistnevnte tilsvarende *heart attack* for hjerteinfarkt. Stroke ble sannsynligvis introdusert som et synonym for *apoplexy* på slutten av 1600-tallet (6). Bruken økte i popularitet fra 1960-årene (1).

Akkurat som slag på norsk har også stroke mange betydninger (7).

I Sverige brukes også det engelske ordet *stroke* om hjerneslag, og det har gradvis erstattet det svenske uttrykket *slaganfall*. *Läkartidningen* og Svenska Läkaresällskapetets kommitté för medicinsk språkvård argumenterte lenge mot bruken av *stroke* istedenfor *slaganfall* (8, 9). Skepsisen ble begrunnet med at uttrykket var vanskelig å bruke på svensk (en *stroke* eller et *stroke*; flere *stroke(s)* eller flere *strokar*) og at det var unødvendig, i og med at betydningen var lik *slaganfall*. Likevel innrømmet man at flere og flere hadde begynt å bruke det (f.eks. *stroketeam* og *strokeenheter*), og fra 2003 ville man akseptere bruken av *stroke* i artikler. Den største pasientforeningen i Sverige heter *Stroke-förbundet*, og det nasjonale kvalitetsregisteret heter *Riksstroke*.

I Danmark brukes *apopleksi*, eksemplifisert med det nasjonale kvalitetsregisteret *Dansk Apopleksiregister*, men også *stroke* og *slagtilfælde* blir brukt (10).

Konklusjon

Allerede for 2400 år siden ble det viktigste kjennetegnet ved hjerneslag beskrevet, nemlig akutt innsettende nevrologiske symptomer. I dag vet vi i tillegg at hjerneslag alltid rammer hjernen, noe som ikke alltid kommer klart frem i ord og uttrykk i alle språk.

Hjerneslag på norsk er et unntak som bør bevares i fagspråket. Vi anbefaler at vi i størst mulig grad bruker *hjerneslag* (eventuelt *hjerneinfarkt* og *hjerneblødning* der det er naturlig) og unngår de andre variantene.

LITTERATUR

1. Pound P, Bury M, Ebrahim S. From apoplexy to stroke. *Age Ageing* 1997; 26: 331 - 7. [PubMed][CrossRef]
2. Paciaroni M, Bogousslavsky J. The history of stroke and cerebrovascular disease. *Handb Clin Neurol* 2009; 92: 3 - 28. [PubMed][CrossRef]
3. Kroppstyper (21.9.2016). I: Store norske leksikon. <https://snl.no/kroppstyper> (5.8.2017).
4. Insult. I: Nylenna M. Medisinsk ordbok. www.ordnett.no/search?language=no&phrase=insult (1.11.2017).

5. Slag. I: Bokmålsordboka og Nynorskordboka.
[http://ordbok.uib.no/perl/ordbok.cgi?
OPP=slag&ant_bokmaal=5&ant_nynorsk=5&begge=+&ordbok=begge](http://ordbok.uib.no/perl/ordbok.cgi?OPP=slag&ant_bokmaal=5&ant_nynorsk=5&begge=+&ordbok=begge)
(5.8.2017).
 6. Sacco RL, Kasner SE, Broderick JP et al. An updated definition of stroke for the 21st century: a statement for healthcare professionals from the American Heart Association/American Stroke Association. *Stroke* 2013; 44: 2064 - 89. [PubMed][CrossRef]
 7. Stroke. I: Dictionary.Com. www.dictionary.com/browse/stroke?s=t
(9.8.2017).
 8. Holmén J. Slaganfall, stroke, apoplexi, insult? Svenska suveränt i Sverige. *Läkartidningen* 1999; 10: 1229-30.
www.lakartidningen.se/OldArticlePdf/#!/1999/19147 (22.10.2017).
 9. Holmén J. Slaganfall eller stroke? *Läkartidningen* 2003; 44: 3493.
www.lakartidningen.se/OldArticlePdf/#!/2003/27435 (22.10.2017).
 10. Slagtilfælde. <http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=slagtilf%C3%A6lde>
(22.10.2017).
-

Publisert: 5. februar 2018. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.17.0677
Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 5. juli 2026.